

Utbildningsdepartementet

Yttrande över promemorian Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan

Yttrande

Högskolan i Halmstad välkomnar de förslag i promemorian som syftar till att stärka läraryrket som profession genom att förstärka utbildningens bas i vetenskap och beprövad erfarenhet. Samtidigt avvisar Högskolan bestämt den politiska detaljreglering och urholkning av det vetenskapliga innehållet i utbildningen och läraryrkets och lärarutbildningarnas professionalitet som också föreslås i promemorian. Att flytta regleringarna till en separat förordning och öka detaljstyrningen ännu mer löser inte lärarutbildningens problem. Att reglera lärarutbildningen utanför Högskoleförordningen kan leda till att utbildningen kommer att uppfattas som något annat än en akademisk och vetenskaplig utbildning. Dessutom, att lägga fram förslag som kortar lärarutbildningen motverkar ambitionen att höja läraryrkets status. Lärarutbildningen är en grundläggande utbildning för ett långt yrkesliv och måste ge studenterna de förkunskaper som krävs. Att skära ner på utbildningens längd och innehåll för att få ut fler snabbare blir missvisande. Några av förslagen kommenteras i detalj nedan.

I promemorian anges på sida 6 att: Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan ska förtydligas. Här tar man upp ökat fokus på metodik, en bättre koppling mellan teori och praktik, och kognitionsvetenskap ska ingå i alla lärarutbildningar.

Kommentar: Förtydligande av den utbildningsvetenskapliga kärnan är positivt, men samtidigt är UVK omfattande med mycket och olika slags innehåll. Nya examensmål som tillförts, exempelvis sexualitet och relationer, behöver också ingå i utbildningen. Då det inte är förtydligt var kan antas att också dessa kan komma att ingå i exempelvis sociala relationer och ledarskap-områden, vilka sig redan är komplexa områden av lärarledarskapet inom UVK. De områden som då ska täckas in i den utbildningsvetenskapliga kärnan är omfattande och

endast genom ett förtydligande kan det sättas i relation till poängantalet och på så vis också synliggöra huruvida antalet mål står i paritet med antalet poäng. I det fall den utbildningsvetenskapliga kärnkompetensen om 60hp bibehålls, som grunden för grundlärarprofessionen, är det istället fullt möjligt att utöka sina ämneskompetenser inom ramen för senare kompetensutveckling eller inom kommande professionsutbildning. Saknas en fullvärdig utbildningsvetenskaplig kärnkompetens är det svårt att se hur specifik ämneskompetens ska kunna kompensera för detta. Högskolan är mån om att inte korta ner eller sänka kvaliteten på lärarprofessionens kärnområde. Högskolan ställer sig samtidigt emot detaljstyrningen av innehållet i lärarutbildningen som detta förslag kan tolkas som. Lärosätena måste ha mandat att bedöma vilken vetenskaplig grund som lärarutbildningarna ska vila på och vilka teoretiska perspektiv som behandlas. Frågan om utbildningsinnehållet ämnesmässigt borde vara en fråga för den akademiska professionen snarare än en politisk fråga. Frågan bör snarast ses i ett sammanhang av formeringen av professionen och då bör innehållet ämnesmässigt primärt vara en fråga för akademi och professionen.

I promemorian anges på sida 6 att: Lärarstudenterna ska genomföra en så stor del som möjligt av sin VFU vid en övningsskola eller övningsförskola, och dessa ska vidareutvecklas så att studenterna får en inblick i praktisk forskning. Dessutom bör studenter genomföra VFU inom verksamheter med så olika förutsättningar som möjligt.

Kommentar: En närmare koppling mellan praktik och forskning är angelägen för att stärka yrkets grund i vetenskap och beprövad erfarenhet, men det är viktigt att praktisk forskning sker i nära samspel med den högskolebaserade forskningen. Att studenterna ska ta del av praktisk forskning bör säkerställas från lärosätenas sida, vilket kan förstås vara ambitionen i det nya förslaget att betona lärosätets tillsyn av krav och kvalitet i de övningsverksamheter som lärosätet samverkar med. Lika viktigt som att verka för ett närmande mellan erfarenhet och praktisk forskning är att verka för att den praktisk forskning utvecklas i nära samband med bredare vetenskaplig utveckling. Betoningen bör därför ligga på lärosätenas ansvar att visa den praktisk forskning, och i samverkan med övningsskolorna. Förslaget bör formuleras utifrån att studenterna ska få en inblick i skolornas systematiska kvalitetsarbete och hur praktisk forskning används för att utveckla undervisningen och verksamheten.

Vidare anser Högskolan det vara olyckligt att skriva fram övningsskolor som ett nästan-krav (åtminstone för gymnasielärare), eftersom det lägger förutsättningarna för lärarutbildningen delvis utom lärosätenas kontroll. Vad gör man om kommunerna inte kan/vill förse lärarutbildningarna med övningsskolor? Visserligen gäller detta redan i viss mån för pågående VFU, men att bli övningsskola måste ses som ett större åtagande som det inte är säkert att man får skolor som är villiga till. Här måste man från politiskt håll fråga sig vad man gör (kan göra) för att göra det attraktivt och möjligt för skolor att bli övningsskolor. Promemorian visar visserligen en förståelse för att detta önskemål inte är lika lätt att leva upp till överallt, men varför då den skärpning som man ändå gör?

I promemorian anges på sida 7 att: För att öka fokus på metodiken ska lärosätena dessutom sträva efter att inkludera särskilt yrkesskickliga lärare från skolväsendet i lärar- och förskolläraryrket. För att öka forskningsanknytningen ska lärosätena även sträva efter att anställa lärare med examen på forskarnivå inom utbildningen.

Kommentar: Målet att anställa fler lärare med forskarutbildning ser Högskolan inte bara är en fråga för det anställande lärosätet som bedriver lärarutbildning, utan också en fråga nationellt för de lärosäten som bedriver forskarutbildning i relevanta ämnen. Får de tillräckliga resurser att förse lärarutbildningarna med disputerad personal? Det lärarutbildande lärosätet kan inte bara välja att anställa fler disputerade om inte sådana finns tillgängliga på arbetsmarknaden.

I promemorian anges på sida 7 att: Lärosätena ska årligen redovisa antalet lärarledda timmar i lärar- och förskolläraryrket och Universitetskanslersämbetet ska sätta upp mål för en ökning av antalet lärarledda timmar för respektive lärosäte.

Kommentar: Att bestämma över fördelning av timmar i en specifik utbildning är vill vi skarpt tillbakavisa och är ett exempel på en mycket problematisk detaljstyrning av lärosätenas interna arbete. En fråga som kräver sitt svar i sammanhanget är vilka riktvärden som ska gälla för lärarledd tid, och hur detta knyts till lärosätenas systematiska kvalitetsarbete? Samtidigt behöver en sådan analys kvalificeras med att även inkludera hur tilldelad tid i en kurs används på bästa sätt. Fler lärarledda timmar till all utbildning är önskvärt men om detta ska genomföras krävs satsningar och resurstillskott för att få fler lärarutbildare och mer lärarledd tid. Resursfrågan är viktig för lärosätenas arbete och är redan idag strakt utmanad av den urholkning som sker varje år av resurserna till utbildning genom produktivitetsavdraget, och dessutom nu av höjda ersättningar för pensioner.

I promemorian anges på sida 7 att: Försöksverksamhet med kortare KPU för personer med tidigare akademisk examen ska införas och pågå i fem år vid utvalda lärosäten. Utbildningen som leder till grundlärarexamen ska omfatta 75 högskolepoäng och utbildningen som leder till ämneslärarexamen ska omfatta 60 högskolepoäng. Utbildningen till grundlärare ska anordnas med förhöjd studietakt under ett kalenderår.

Kommentar: En förkortad utbildning i utbildningsvetenskap för att locka personer med annan yrkesbakgrund till läraryrket leder till en urholkning av läraryrkets kunskapsbas och till en försvagning av dess professionalitet. En utbildningsvetenskaplig skolning lägger grund för karriärväxlarens möjlighet att förstå sin roll och hur elever lär vilket är helt centralt för att axla professionsuppdraget. Förslagen innebär att man kan bli behörig lärare i ett ämne som man inte har läst på högskolan. Regeringen bör också uppmärksamma och jämföra möjligheterna i redan tagna initiativ, exempelvis vid Högskolan i Halmstad, där KPU idag genomförs med förkortad studietid genom att förlägga studier under sommarperioderna. Dock vill vi poängtera att studenter som redan har en akademisk examen mycket väl kan läsa UVK under förkortad studietid vilket redan görs i den ovan nämnda KPU:n.

Avsikten med förslaget med en förkortad lärarutbildning går att förstå utifrån ett ökande behov av fler behöriga lärare i yrket. Någonstans behöver dock en bedömning göras mellan hur kort vägen dit kan vara i relation till den kvalitet som behöriga lärare ska ha i sin utbildning. Denna fråga utmanas av nuvarande promemoria. Samtidigt måste hela lärosätets uppdrag kring lärarutbildning tas i beaktande. En möjlig konsekvens av förkortade vägar till läraryrket kan leda till ett minskande söktryck till övriga lärarutbildningar. Dock bör tilläggas att i likhet med de flesta andra yrkesutbildningar sker en vidareutbildning i arbetslivet.

Vi vill mena att förslaget om den kompletterande grundlärarutbildningen är problematisk och tar inte hänsyn till professionens komplexitet eller konsekvenser för lärarprofessionen på ett generellt plan utan snarare blottlägger en okunskap om professionen och yrkets komplexa uppdrag. En kortare utbildning ger en negativ effekt på yrkets status. I promemorian kan vi se att det har utifrån UVK-områdets 60hp lyfts fram vissa examensmål som relevanta att ingå i en kortare utbildning, vilket genererar en rad problem. Respektive UVK-mål är omfattande och mycket komplexa och svåra fånga upp i tillräckligt hög utsträckning redan i den ordinarie utbildningen. De mål som skulle inkluderas i UVK är inte rimliga att uppnå inom ramen för de högskolepoäng som anges. Vidare ställer vi oss undrande till hur resonemanget har gått kring de examensmål som lyfts bort men som samtidigt anses aktuella och relevanta för de studenter som läser på den ordinarieutbildningen? Även om vi välkomnar en minskning av antalet examensmål ser vi det som viktigt att resonera kring hur kvarvarande mål i UVK i förslaget skapar förutsättningar att uppnå målen utifrån det antal hp som föreslås. Samtidigt efterfrågar vi skäl och tydliggörande kring hur ett sådant urval görs, och hur det ska förstås i relation till de krav på mål som finns satta för ordinarie lärarutbildning.

Man kan även ifrågasätta om de bortvalda examensmålen kan anses fylla upp de 40hp som tagits bort från de ordinarie 60 högskolepoängen? Vi anser inte att de mål som exkluderas kan betraktas omfatta 40hp. Genom att ställa siktet på den yrkespraktik som följer av promemorians förslag kan konsekvensen bli att vissa lärare kommer att ha 60hp UVK men andra endast 20hp. Det innebär i grunden att det kommer att finnas en skillnad när det gäller den utbildningsvetenskapliga kärnkompetensen hos framtidens lärare, där de med den kortare utbildningen kommer att ha en lägre kompetens än de kollegor som har gått den reguljära utbildningen. Detta anser vi inte vara eftersträvansvärt utan tvärtom ser vi det som skadligt för förtroendet och trovärdigheten i läraruppdraget. Skulle däremot den utbildningsvetenskapliga kärnan bibehållas och vara lika omfattande som i den reguljära utbildningen kan man istället se möjligheten i att endast ha ett undervisningsämne. En likvärdig utbildningsvetenskaplig kärnkompetens och endast ett ämne skapar dessutom bättre förutsättningar för att få in sökande som exempelvis inte har svenska som modersmål men som skulle kunna undervisa i ett annat ämne.

Ytterligare ett exempel på problematik som utkristalliserats i förslaget om kort utbildning gäller ämneskunskaperna inom ramen för SO och NO/teknik som redan i den ordinarie/långa utbildningen har vissa utmaningar. Respektive orienteringsämne innehåller fyra särpräglade ämnesfält och forskningsfält och kompetensen inom respektive ämne blir minimal, vilket påverkar utfallet i undervisningen i respektive ämne. Idag ser vi resultatet av

detta i bland annat bristande förståelse för och okunskap om demokrati, jämställdhet och mångfald, kritiskt tänkande och moralfrågor. Okunskaper i SO-ämneskunskaper lägger grunden för intolerans, främlingsfientlighet och rasism, näthat, passiva och intoleranta medborgare. Avsaknaden av NO-ämneskunskaper kan bland annat leda till faktaresistens, vetenskapsfientlighet, ignorans mot de globala miljöutmaningarna osv. I förslaget framstår det även som en sökande med kompetens i ämnet historia kan bli behörig att undervisa i religion, samhällskunskap och geografi utan att ha läst dessa ämnen. Inom både SO och NO/teknik finns ämnesområden med helt skilda didaktiska utgångspunkter och kunskapsområden. Den korta KPU-utbildningen kommer därmed att innebära att vissa lärare inte behöver ha fulla ämneskunskaper för att undervisa i ett ämne, vilket är svårt att anta är syftet med nuvarande förslag.

I promemorian föreslås på sida 9 att flexibla behörighetskrav till KPU för ämneslärare införs. För att fler sökande ska beredas plats ska lärosätena göra en mer flexibel bedömning där den sökandes samlade ämneskunskaper i större utsträckning tas tillvara.

Kommentar: Detta kan vara positivt men ett tillräckligt ämnesdjup måste säkerställas. Dessutom, utökad utbildning av så kallade ett-ämneslärare kan underlätta för vissa nya grupper att bli lärare. Om ett-ämneslärare tvingas att undervisa också i ämnen där de saknar behörighet leder reformen till att vägar öppnas för sämre utbildade lärare i skolan. Lärare måste vara utbildade i de ämnen som de undervisar i. Det finns ingen logik i bilaga 2 (sidan 29) och Högskolan vill återigen betona vikten av att en lärare har läst ett ämne som de ska sätta betyg i för elever i årskurs 6. Bilaga 2 måste därför ses över.

I promemorian nämns vidare hur lärosätena ska ha en generös syn på särskild behörighet, när det gäller annan kunskap/reell kompetens: ”Bestämmelsen innebär att personer som har ämneskunskaper i ett undervisningsämne som har sådan relevans för undervisningsämnet att det kan anses motsvara poängkrav för särskild behörighet ska kunna antas till utbildningen” (sid 9). Det nämns dock inget om hur lärosätena sedan ska ha möjlighet att utfärda en ämneslärarexamen efter slutförd KPU, där studenten har antagits med en samlad bild av tidigare utbildning, erfarenhet, m m. Enligt 6. Kap. 10 § i högskoleförordningen ska kurser som ingår i en examen framgå i examensbeviset. Med stöd av den riktning som regleringsbrevet (Regleringsbrev 2021 Anslag 2:64) nu anger och förordning (2011:686) angående reell kompetens, bör ett förtydligande göras, så att lärosätena även kan utfärda examen efter slutförd KPU, utan att ange varje kurs i examensbeviset.

För att utfärda examen skulle dokumentation i examensbeviset kunna visa att antal högskolepoäng från tidigare utbildning tillsammans med tidigare gjord bedömning av reell kompetens, uppfyller kraven för undervisningsämnet, utan att ange specifika kurser. Om förslaget i promemorian angående att vissa examina ska ge behörighet till kompletterande pedagogisk utbildning mot grundlärarexamen och ämneslärarexamen träder i kraft, blir det en nödvändighet att även se över hur lärosätena efter avslutad utbildning kan utfärda en examen efter slutförd KPU.

I promemorian anges på sida 10 att: Grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 eller med inriktning mot arbete i årskurs 4–6 föreslås kunna omfatta svenska som andraspråk eller modersmål. Kraven för grundlärarexamen bör därför ändras så att ämnesstudier i något av ämnena svenska som andraspråk eller modersmål inklusive nationella minoritetsspråk kan ingå i dessa båda inriktningar.

Kommentar: Detta är en god ambition men i så fall måste något annat tas bort. En grundlärarutbildning med totalt färre ämnen är samtidigt att fördra. Det skulle kunna innebära en förkortad utbildning men utan att förutsättningarna försämras kring att utbilda i grundläggande kärnkunskaper som är nödvändiga för yrkesprofessionen. Högskolan ser positivt på möjligheterna i en sådan konstruktion i kombination med ett kommande professionsprogram.

Ärendehantering

Detta yttrande har beslutats av rektor Stephen Hwang efter föredragning av Mattias Nilsson, avdelningschef avdelningen för lärande. I beredningen har även Pernilla Nilsson, prorektor, deltagit.